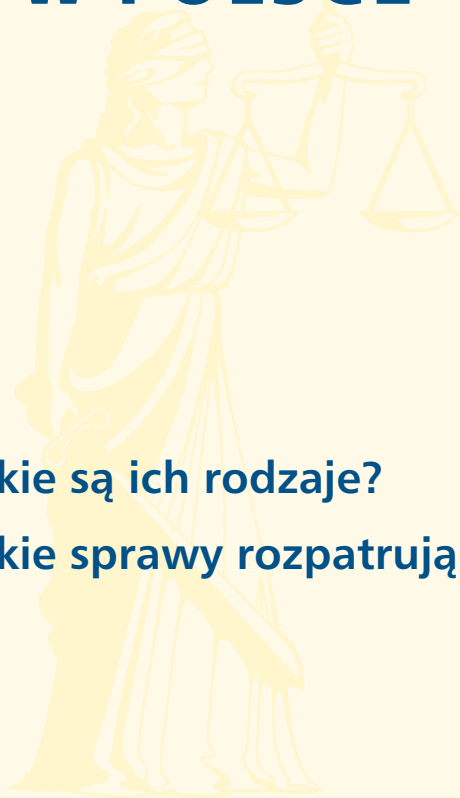

**Ministerstwo
Sprawiedliwości**

SĄDY W POLSCE

Jakie są ich rodzaje?

Jakie sprawy rozpatrują?

Publikacja przygotowana
dzięki wsparciu finansowemu
Unii Europejskiej

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje każdemu obywatelowi prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

Polska podpisała i ratyfikowała również **Europejską Konwencję o Ochronie Praw Człowieka**, gwarantującą wszystkim osobom prawo do sprawiedliwego i publicznego rozstrzygnięcia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd.

W Polsce wymiar sprawiedliwości sprawują:

Sąd Najwyższy
sądy powszechne
sądy administracyjne
sądy wojskowe

SĄD NAJWYŻSZY

Sąd Najwyższy to sąd kasacyjny. Mieści się w Warszawie. Do tego sądu wnosi się **kasację***, czyli zaskarżenie wyroku lub postanowienia wydanego przez sąd II instancji.

Sąd Najwyższy nie rozpoznaje ponownie sprawy, ale sprawdza, czy sądy powszechne i wojskowe prawidłowo zastosowały prawo przy orzekaniu. Nie we wszystkich kategoriach spraw można wnieść kasację. Kasacja musi być złożona przez adwokata lub radcę prawnego.

SĄDOWNICTWO POWSZECHNE

To sądy apelacyjne, sądy okręgowe i sądy rejonowe.

Rozstrzygają one sprawy cywilne, rodzinne, nieletnich, z zakresu prawa pracy, ubezpieczeń społecznych, gospodarcze, upadłościowe, karne, w tym o wykroczenia, penitencjarne oraz prowadzą księgi wieczyste i rejestry.

Sądownictwo powszechne jest dwuinstancyjne.

Co to oznacza?

Oznacza to, że osoba, która nie jest zadowolona z rozstrzygnięcia jej sprawy przez sąd, może odwołać się od tego orzeczenia (wyroku, postanowienia). Można zatem wystąpić do sądu wyższej instancji (nazywanego sądem odwoławczym) o zmianę tego orzeczenia.

Sądy I instancji:

sąd rejonowy (w tym wydział grodzki)

sąd okręgowy

Sądy II instancji:

sąd okręgowy

sąd apelacyjny

Sądy okręgowe są sądami I instancji tylko w niektórych kategoriach spraw. Natomiast są sądami odwoławczymi (czyli sądami II instancji) dla orzeczeń wydanych przez sądy rejonowe.

Sądy II instancji (odwoławcze) zajmują się zaskarżoną częścią sprawy i mogą:

- utrzymać w mocy zaskarżone orzeczenie - co oznacza, że obowiązuje orzeczenie, które zaskarżyliśmy;
- zmienić zaskarżone orzeczenie - co oznacza wydanie nowego orzeczenia w sprawie;
- uchylić je i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji - co oznacza, że sprawa zacznie się od początku.

DO JAKIEGO SĄDU SKIEROWAĆ SPRAWĘ?

Najczęściej sądem właściwym jest w sprawach cywilnych sąd miejsca zamieszkania pozwanego, a w sprawach karnych i wykroczeniowych sąd miejsca popełnienia czynu zabronionego (przestępstwa lub wykroczenia).

Aby wszcząć sprawę składamy w sądzie (w biurze podawczym) **pismo procesowe*** wraz z załącznikami (odpisy dokumentów, dowody w sprawie) albo przesyłamy je listem poleconym za pośrednictwem poczty.

O tym, czy sprawa ma być rozstrzygana w pierwszej instancji przez sąd rejonowy czy przez sąd okręgowy decyduje charakter sprawy.

Przykłady spraw i właściwy dla nich sąd I instancji zamieszczone są w tabeli na stronach 8 ÷ 10 broszury.

Krótko o ... SĄDZIE REJONOWYM

W Polsce funkcjonuje **310** sądów rejonowych (stan z dnia 1 lipca 2004 r.). Znajdują się one w większych miejscowościach. W dużych miastach sąd rejonowy może być utworzony dla jednej lub kilku dzielnic tego miasta - tak jest w Krakowie, Łodzi, Warszawie i Wrocławiu.

Sądy rejonowe są jednostkami sądownictwa najbliższymi dla obywateli. Rozpatrują wszystkie sprawy, z wyjątkiem zastrzeżonych dla sądu okręgowego.

W większości sądów rejonowych działają **wydziały grodzkie** (zwane także sądami grodzkimi). Łącznie w kraju jest **369** wydziałów grodzkich (stan z dnia 1 lipca 2004r.). Rozpoznawane są przez nie drobne sprawy z zakresu prawa cywilnego i karnego, w tym wykroczenia.

Krótko o ... SĄDZIE OKRĘGOWYM

W Polsce funkcjonują **43** sądy okręgowe. Znajdują się w większych miastach.

Sądy okręgowe rozpoznają odwołania (od orzeczeń wydanych przez sądy rejonowe, a więc funkcjonują jako **sądy II instancji** (odwoławcze).

Jednocześnie rozpatrują niektóre sprawy o większym ciężarze gatunkowym (bardzo duża wartość roszczenia, poważne przestępstwa itp.) i wówczas funkcjonują jako **sądy I instancji**.

Krótko o ... SĄDZIE APELACYJNYM

W Polsce funkcjonuje **11** sądów apelacyjnych. Znajdują się w największych miastach: Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Warszawie, Wrocławiu i Szczecinie*.

* od 1 stycznia 2005 roku

Sąd apelacyjny działa tylko jako sąd II instancji, czyli rozpoznaje odwołania od orzeczeń sądu okręgowego.

SĄDOWNICTWO ADMINISTRACYJNE

Sądy administracyjne powołane zostały do kontroli działalności administracji publicznej pod względem jej zgodności z prawem.

Postępowanie przed sądem administracyjnym jest dwuinstancyjne. Pierwsza instancja to **Wojewódzkie Sądy Administracyjne (WSA)**, których jest 14. Drugą instancją jest **Naczelny Sąd Administracyjny (NSA)**, który znajduje się w Warszawie.

Sądy administracyjne mogą jedynie uchylić, unieważnić albo podtrzymać zaskarżony akt administracyjny. Nie mogą one wydać żadnej nowej decyzji administracyjnej kształtującej nasze prawa i obowiązki.

Wybór odpowiedniego sądu administracyjnego, do którego skierujemy sprawę, zależy od miejsca siedziby organu, na którego działalność wnosimy skargę.

WSA orzeka w sprawach skarg przede wszystkim na:

- decyzje administracyjne (np. zgoda na budowę, nakaz zapłaty podatku);
- akty prawa organów jednostek samorządu terytorialnego i terenowych organów administracji rządowej (np. ustalenie stawek podatków lokalnych, zasady parkowania w mieście);
- na bezczynność organów administracji.

Od orzeczeń wojewódzkich sądów administracyjnych przysługuje nam skarga kasacyjna, którą wnosimy do NSA.

W każdym sądzie administracyjnym działa wydział informacji, gdzie możemy otrzymać informacje o właściwości sądu i o stanie spraw załatwianych w sądzie oraz zapoznać się z aktami sprawy.

SĄDOWNICTWO WOJSKOWE

To wojskowe sądy okręgowe i garnizonowe. Rozpoznają one sprawy o przestępstwa popełnione przez żołnierzy i pracowników wojska.

SŁOWNICZEK:

Kasacja - pismo procesowe będące odwołaniem od wyroku lub od niektórych postanowień wydanych przez sąd II instancji, wnoszone do Sądu Najwyższego za pośrednictwem sądu, który wydał to orzeczenie.

Pismo procesowe - pismo obejmujące wnioski i oświadczenia stron, np.: skarga, pozew, akt oskarżenia, wniosek, zażalenie, sprzeciw, apelacja, kasacja.

Pozew - pismo procesowe zawierające m.in. dokładne określenie żądania (także oznaczenie wartości przedmiotu sporu) i przytoczenie okoliczności sprawy.

Pozwany - osoba, przeciwko której wniesiono pozew.

KATEGORIA SPRAWY	PRZYKŁADOWE SPRAWY		I INSTANCJA	
			SAD REJONOWY	SAD OKRĘGOWY
CYWILNE	dotyczące praw majątkowych, np. o zapłatę, o odszkodowanie	o wartości przedmiotu sporu do 30.000 zł	TAK	–
		o wartości przedmiotu sporu powyżej 30.000 zł	–	TAK
	sprawy nieprocesowe, np. o zasiedzenie, stwierdzenie nabycia spadku, dział spadku, podział majątku dorobkowego małżonków i zniesienie współwłasności		TAK	–
	dotyczące praw niemajątkowych i łącznie z nimi dochodzonych roszczeń majątkowych, np. o ochronę dóbr osobistych		–	TAK
	o ochronę praw autorskich, praw wynikających z opatentowania wynalazków lub rejestracji wzorów użytkowych i zdobniczych oraz znaków towarowych		–	TAK
	o roszczenia wynikające z Prawa prasowego (sprawy o opublikowanie sprostowania i odpowiedzi)		–	TAK
	o eksmisję z lokalu mieszkalnego, o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, o naruszenie posiadania		TAK	–
	skargi na czynności komornika		TAK	–
RODZINNE	rozwoły, separacje, ubezwłasnowolnienie, przysposobienie (adopcje)		–	TAK
	alimenty, ustalenie ojcostwa, zezwolenie na zawarcie małżeństwa		TAK	–
Z ZAKRESU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH	odwołania od decyzji organów rentowych (ZUS, KRUS i innych) dotyczących np. spraw o zasiłek rodzinny oraz o dodatki do tego zasiłku, o świadczenie rehabilitacyjne, o ustalenie niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności, o prawo do świadczeń zdrowotnych z powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, o świadczenie z tytułu funduszu alimentacyjnego		TAK	–
	odwołania od decyzji organów rentowych niezastrzeżone dla sądów rejonowych, np. o rentę, emeryturę, ustalenie obowiązku ubezpieczenia społecznego		–	TAK

KATEGORIA SPRAWY	PRZYKŁADOWE SPRAWY		I INSTANCJA	
			SAD REJONOWY	SAD OKRĘGOWY
Z ZAKRESU PRAWA PRACY	<ul style="list-style-type: none"> - ustalenie istnienia stosunku pracy, - uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, - przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy oraz łącznie z nimi dochodzone roszczenia, - o odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy, dotyczące kar porządkowych i świadectwa pracy oraz roszczenia z tym związane 		TAK	–
	roszczenia zakładu pracy przeciwko pracownikowi, np. o odszkodowanie za mienie powierzone, o odszkodowanie z tytułu naruszenia przez pracownika zakazu konkurencji	o wartości przedmiotu sporu do 30.000 zł	TAK	–
		o wartości przedmiotu sporu powyżej 30.000 zł	–	TAK
GOSPODARCZE	<ul style="list-style-type: none"> - sprawy ze stosunków cywilnych między przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej, - sprawy ze stosunku spółki, - sprawy przeciwko przedsiębiorcom o uznanie postanowień umownych za niedozwolone, - sprawy rozpoznawane w postępowaniu nakazowym i upominawczym 	o wartości przedmiotu sporu do 30.000 zł	TAK	–
		o wartości przedmiotu sporu powyżej 30.000 zł	–	TAK
UPADŁOŚCIOWE I NAPRAWCZE	sprawy wierzycieli dochodzących roszczeń od niewypłacalnych dłużników będących przedsiębiorcami (czyli takich którzy nie spłacają wymagalnych zobowiązań)		TAK	–
REJESTROWE	dotyczące spraw wpisów do: <ul style="list-style-type: none"> - KRS (Krajowego Rejestru Sądowego) - o wpis do prowadzonych w nim rejestrów: przedsiębiorców, stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej, dłużników niewypłacalnych, - Rejestru Zastawów - o wpis umowy zastawniczej 		TAK	–

KATEGORIA SPRAWY	PRZYKŁADOWE SPRAWY	I INSTANCJA	
		SAD REJONOWY	SAD OKRĘGOWY
WIECZYSTO KSIĘGOWE	sprawy o założenie księgi wieczystej, o wpisy do księgi wieczystej	TAK	-
KARNE	- wszystkie najcięższe przestępstwa, np.: zabójstwo, rozbój z użyciem broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego narzędzia, fałszerstwo pieniędzy - inne poważne przestępstwa, np.: zabójstwo w afekcie, zabójstwo człowieka na jego żądanie i pod wpływem współczucia dla niego (eutanazja), aborcja, udział w bójce lub pobiciu ze skutkiem śmiertelnym	-	TAK
	sprawy o mniejszym ciężarze gatunkowym, np.: kradzież, kradzież z użyciem przemocy, pobicie, uszkodzenie mienia, prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości (czyli powyżej 0,5 promila alkoholu we krwi) lub podobnie działającego środka	TAK	-
WYKROCZENIA	- kradzież i paserstwo, jeżeli wartość przedmiotu nie przekracza 250 zł; - zakłócenie spokoju, porządku; - prowadzenie działalności gospodarczej bez zezwolenia; - nie utrzymywanie porządku i czystości w obrębie nieruchomości przez właściciela lub osobę, która ma taki obowiązek; - nie dokonanie obowiązku meldunkowego; - uszkodzanie znaków drogowych; - prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie po użyciu alkoholu (czyli do 0,5 promila alkoholu we krwi) lub podobnie działającego środka	TAK	-
WYKROCZENIA I PRZESTĘPSTWA SKARBOWE	- nie ujawnienie przedmiotu bądź podstawy opodatkowania; - nie złożenie deklaracji podatkowej; - posługiwanie się fałszywą nazwą prowadzonej działalności gospodarczej; - niezapłacenie podatku w terminie	TAK	-
PENITENCJARNE	sprawy osób skazanych i związane z wykonywaniem kar orzeczonych przez sąd, np.: wnioski o warunkowe przedterminowe zwolnienie, skargi składane przez tymczasowo aresztowanych i skazanych	-	TAK

**Broszura zawiera informacje
o charakterze ogólnym.
W każdym przypadku zaleca się
zasięgnięcia opinii specjalisty.
Informacje są także udzielane przez sądy
i niektóre organizacje społeczne.**

Ministerstwo Sprawiedliwości
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa
tel. (22) 52 12 888
www.ms.gov.pl

© Ministerstwo Sprawiedliwości, sierpień 2004

Publikacja finansowana ze środków
pomocowych Unii Europejskiej w ramach
projektu PHARE nr PL2002/000-605-03.05